

Борис Стојковски

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Бенедиктинци у средњовековном Срему

Сажетак: У раду се даје преглед историје бенедиктинског реда у Срему¹ током средњег века, од оснивања првих самостана све до османског освајања Срема и целе средњовековне угарске државе. Посебан акценат ће бити стављен на кратке историје сваке сремске опатије. О неким подаци су врло скромни, често за свега неколико година знамо детаље из историје тих конвената. Са друге стране, о неким самостанима постоји богатија грађа, посебно рецимо за онај у Думбову, у чијој близини је раније био и византијски манастир, а недалеко од тог локалитета данас постоји српски православни манастир Раковац. Бенедиктински ред је један од најзначајнијих у средњовековној Угарској и изузетно је заслужан за ширење културе, писмености, уметности и наполе вере на тлу ове државе.

Кључне речи: бенедиктински ред, Срем, Угарска, средњи век

Монашки свет у Западној Европи, односно на јурисдикционом подручју Римске цркве се разликовао умногоме од онога на Истоку. Наиме, испоснички и усамљенички живот се није много развио на западној хришћанској хемисфери. Идеал монашког живота на Западу била је мала заједница редовника на чијем се челу налазио опат и која је мирно живела свој живот у послушању, целибату и сиромаштву — трима основним постулатима редовништва. Осим тога, стање у Риму изгледа није било најбоље током VI столећа, а и западно монаштво је вапило за реформом.² Тада и у тим околностима настају бенедиктинци, најстарији монашки ред на западу Европе и хришћанства.

Оснивач овог реда био је Свети Бенедикт Нурсијски. Школовао се у Риму где је био згрожен неморалом. Повукао се у пећину на Субијаку, где је живео као пустињак три године. Стекао је глас светог човека. Монаси, пак, чувши за његову намеру да реформише манастирски живот, покушали су да га отрују. Сукобио се и са једним развратним свештеником. Са 12 монаха основао је опатију Монте Касино, око 529, претходно покрстивши локалне пагане, спаливши шуме, и преузевши храм и тврђаву. У том је самостану остао до краја живота и ту је написао 73 кратка поглавља, позната редовничка правила — *Regulae Sancti Benedicti*. На њега су од судно утицали Свети Василије Велики и Свети Јован Касијан. Ово правило је испрва био типик за његов самостан и споро се ширило. Готово два века, оно је било само једно од многих. Тек ће каролиншки владари да прогласе ова правила за норму живота западних редовника. За Бенедикта најбитније је било редовно држати службу Божију, стога су правила махом литургијске природе. Манастир је имао да

¹ Рад представља фазни резултат истраживања за два пројекта: *Војвођански њросџор у конџекстџу европске истџорџе* (бр. 177002) финансиран од стране Министарства просвете и науке Владе Републике Србије и *Средњовековна насеља на тџлу Војводине. Истџорџијски џроцеси и доџађаји*, бр. Решења 114–451–2216/2011, који финансира Покрајински секретаријат за науку Владе Аутономне покрајине Војводине.

² Џозеф Линч, *Истџорџија средњовековне цркве*, Београд, 1999, 46–48.

буде и место где би се обезбедила храна и коначак путницима, а Бенедикт је уредио и сам свакодневни живот манастира. На челу конвената били су опати. Свети је Бенедикт сматрао да опати треба да теже да буду вољени. Опат је био биран од монаха, са њим су се саветовали, његова је реч била последња и није могао бити смењен. Бенедикт је увео и искушеништво у самостане, али се противио занесењашију и великом самоодрицању. Њему је самостански живот био сличан породици и тако га је настојао и уредити. Временом, међутим, овај ред постаје чувен по преписивању манускрипата, по великој литерарној, културној и привредној делатности и као такав ширио се целом Европом.³

У центру наше пажње јесте развој овог реда на подручју средњовековног Срема. Од свих римокатоличких црквених редова највише самостана на подручју Срема припало је управо бенедиктинском реду. Пре него што пређемо на историјат овог реда на тлу Срема, погледајмо у најкраћим цртама како се овај ред развијао на подручју средњовековне угарске државе.

Ред у ову земљу долази већ на самом настанку угарске краљевине, у доба њеног првог хришћанског краља Стефана I (Светог).⁴ Први високи свештеници угарске цркве потицали су из овог црквеног реда.⁵ Прва опатија овог реда у Угарској је била Панонхалма, основана, односно насељена бенедиктинцима из Чешке, под вођством Адалберта највероватније 996, а сигурно пре 1002. године. Потом је Свети Стефан 1001. Панонхалму уздигао на ниво краљевске опатије. Већ до 1240. стотину опатија овог реда је било по целој Угарској. Татари су доста опустошили, али, али у другој половини столећа редовнички живот је обновљен. Папа Бенедикт XII је 1336. булом *Benedictina* уредио бенедиктинске конгрегације. Од 35, колико их је тада било једна је мађарска. Избор Матеја Толнаија 26. фебруара 1500. за главног опата Панонхалме означава почетак нове организације реда. Обновљене су канонске визитације, а Угарска бенедиктинска конгрегација основана је повељом Ладислава II од 2. јула 1510, а потврђена папском булом Лава X 1. јула 1514. године. Испрва су је чинили самостани (махом мањи) и зависни од Панонхалме. Они су свој каптол имали годишње у Панонхалми. Потом, године 1512. Унија краљевских опатија на западу земље је основана, а до краја средњег века у конгрегацију су ушли сви самостани. Требало је да се састају једном у три године на дан Светог Ђорђа.⁶ Међутим, већ 1526. године Мохачка битка означила је крај средњовековне угарске државе, самим тим и развој овог реда прекинут је доласком Турака.

Бенедиктинци имају велики значај за оснивање и уређивање мађарске цркве уопште у средњем веку. Асрик, опат Печварада и потоњи калочко-бачки надбискуп, 1001. године је, као изасланик краља Стефана, био у Равени и однео молбу за оснивање угарске црквене провинције, што се и десило. Папа је пристао и Острогон уздигао на ниво надбискупије.⁷ Оснивање Панонхалме, следило је подизање и других бенедиктинских опатија Залавара, Зобора, чему је уследило и даље ширење мисона-

³ О Светом Бенедикту и његовим правилима упореди детаљније — Csóka J. Lajos, *Szent Benedek fiainak világtörténete különös tekintettel Magyarországra*, I, Budapest, 1969, 24–43; *Benedek-rend Szt. Ordo Sancti Benedicti, OSB, V. sz y*: Puskely Mária, *Kétezer és szerzetessége. Szerzetesség- és művelődéstörténeti enciklopédia*, I. kötet, A–K, Budapest, 1998, 146–151; Ц. Линч, нав. дело, 48–52; Arnold Angenendt, *A kora középkor. A nyugati kereszténység 400-tól 900-ig*, Budapest, 2008, 116–125.

⁴ Развој реда у Угарској детаљније в. Török József, Legeza László, Szacsavay Péter, *Bencések*, Budapest, 1996, 16–26.

⁵ Петар Рокаи, Золтан Ђере, Тибор Пал, Александар Касаш, *Историја Мађара*, Београд, 2002, 33.

⁶ *Magyar bencés kongregáció y*: Puskely M, *Kétezer és szerzetessége*, 733; Kristó Gyula, *Tatárjárás előtti bencés monostorainkról*, Századok, 138. évfolyam, 2. szám, 2004, 404–405.

⁷ Török József, *Szerzetesek és lovagrendek Magyarországon*, Budapest, 1990, 38–40.

рења. Потом сам краљ Свети Стефан оснива Арачу у Банату, а оснивају се и друге опатије.⁸ Током XII века оснивају се бенедиктински самостани у Срему-у Баноштору, Раковцу (Думбову), Светом Гргуру (данашњи Гргуревци), Манђелосу и оближњем Вуковару. У првој половини XIII века преко 100 опатија основано је у целој Угарској, од тога око 10% се налазило у Срему. Половином XII века Баноштор је имао око 30 редовника.⁹

Тешко је описати свакодневни манастирски живот и уређење бенедиктинских опатија, посебно у Срему, за шта готово и нема података. Само на основу аналогиче са другим славнијим самостанима можемо реконструисати живот бенедиктинских редовника на тлу Угарске, па и Срема.

Бенедиктинци су имали у посебан значај у укорееивању култа Богородице у Угарској. Велику заслугу има и Св. Гелерт — односно Герхард.¹⁰ Велики утицај овог црквеног реда је био у томе и што су дух клинијевске реформе западног редовништва пренели у још увек младу хришћанску краљевину Угарску.¹¹ Највећи део бенедиктинских самостана у Угарској је био далеко од градова. Редовници су имали заједничку кухињу, али и заједничке спаваонице. У време поста и немрса јели су једном дневно оброк без меса, изузев дакако рибе. Један од постулата свакодневног живота је била и тишина, осамљеност, аскеза. Редовници су могли и да се потпуно осаме и оду у келије.¹² Врло образовани, познати су по својим дидблиотекама, али и отварању школа уз опатије. У највећој бенедиктинској опатији са најпознатијом дидблиотеком, у Панонхалми, налазиле су се књиге, међу којима мисали, псалтири, али и латински преводи Светог Јована Дамаскина и Светог Максима Исповедника.¹³

Benedictus amat montes — изрека која је настала јер су оснивали доста самостана у брдима. Углавном је око 80–100 редовника живело у заједницама. Мало је сачувано података о привредној активности, иако се зна да су, као и цистерцитски самостан у Петроварадину и Думбово и Свети Гргур имали винограде и бавили се узгајањем винове лозе и производњом изузетно квалитетног и чувеног сремског вина. Што се књига тиче, нажалост, готово сви сачувани мисали, уопште литургијске књиге, као и пописи самостанских дидблиотека односе се на Панонхалму или Печварад. Наравно, у највећој мери радило се о дидблијским књигама и литургијским.¹⁴

На челу самостана се налазио опат. Опати су били често племићког порекла, а било је и странаца међу опатима бенедиктинских самостана у средњовековној Угарској, па и Срему.¹⁵ Институција коменде (*commendam*) јесте у древној цркви давање бенефиције *in commendam* (на чување, буквално на поверење) или стање у коме се неко црквено добро налази у одсуству управитеља. Од каролиншког периода, а по-

⁸ Csóka J. L., нав. дело, 267–273, 308–312. О оснивање опатија в. и Szovák Kornél, *Monachorum pater ac dux. A bencés szerzetesség korai századai Magyarországon, y: Paradisum plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon, szerkesztette Takács Imre, Pannonhalma, 2001, 35–38.*

⁹ Csóka J. L., нав. дело, 311–312. Benkő Loránd, *Anonymus és az ittebei bencés monostor, Jubileumi csokos Csapodi Csaba tiszteletére, Budapest, 2002, 31–38.* И сам Анонимус набраја самостане бенедиктинаца, *исѿо*, 31.

¹⁰ Csóka J. L., нав. дело, 298; Bánhegyi B. Miksa, *Magyar bencés könyvtárak a középkorban, y: Paradisum plantavit, 75–79.*

¹¹ Vincent Múcska, *Uhorsko a cirkevne reformy 10. a 11. storočia, Bratislava, 2004, 88–95.*

¹² Csóka J. L., нав. дело, 321–323.

¹³ Török J, Legeza L, Szacsavay P, *Bencések, 26, 30; Laszlo Solymosi, Die Entwicklung der Schriftlichkeit im Königreich Ungarn vom 11. bis zum 13. Jahrhundert, Schriftkultur zwischen Donau und Adria bis zum 13. Jahrhundert. Akten der Akademie Freisach „Stadt und Kultur im Mittelalter“ Friesach (Kärnten) 11–15. September 2002, herausgegeben von Reinhard Härtel. Günther Hödl, Cesare Scalon und Peter Štih, Klagenfurt, 2008, 484–486.*

¹⁴ Koszta László, *Dél-Magyarország egyházi topográfiája a középkorban, A középkori Dél-Alföld és Szerkesztette Kollár Tibor, Szeged, 2000, 59; Török J, Szerzetesek és lovagrendek Magyarországon, 52–55.*

¹⁵ Csóka J. L., нав. дело, 655–656.

себно касније у позном средњем веку на тај начин су награђивани и они који нису могли да испуне своје обавезе, рецимо опатије су даване световњацима. Поред тога, ова институција није више била привременог карактера. Иако је било покушаја да се измени, чак и укине оваква пракса је опстала до дубоко у нови век.¹⁶ У средњовековној Угарској, ова институција је, уз право именовања опата у краљевским самостанима (на основу патронатског права), била један од начина како би краљ могао да контролише самостане. Многи краљевски и државни достојанственици, дакле световњаци, *in commendam* су добијали опатије, али и препозитуре.¹⁷

Поред опата, сваки конвент је имао и друге достојанственике. Тако је заменик опата био приор, благо опатије је чувао кустос, о свакодневним снабдевању се старао *cellerarius* а кантор се бавио не само појањем, већ се старао и о томе да се миса и празничне службе изврше према правилима.¹⁸ Што се броја редовника у одређеном самостану тиче, а везано за нашу постоје подаци да је Баноштор саграђен за 30 редовника, а Думбово је највероватније могло да има 12–18 редовника. Папа Иноћентије III је на IV Латеранском концилу 1215, дванаестим каноном, донео одлуку да монашки редови у свакој црквеној покрајини формирају каптол, и на његово чело бирају сваке три године по једног опата, који у папино име сваке године обилази и мушке и женске самостане.¹⁹ Опат Думбова Улрик је 1348. изабран на чело овог самостана управо на овом каптолу и потврда о томе је показана и калочком надбискупу. Нажалост више података немамо о овоме. Али евидентно је да су и сремски бенедиктинци били утицјни у целој угрској цркви.²⁰ Сами каптоли, пак, састајали су се, сходно папској одлуци, сваке године, када су одређивани и визитатори који би обилазили конvente и све оне који се не придржавају правила живота у самостану смењивали.²¹

Потом, 18. X 1366. године, поново су се сакупили на састанку сви опати и извештај су поднели опати Павле и Алберт који су били задужени да испитају наводе о скандалозном и раскалашном животу опата Конрада из Грабова. Да су ти наводи тачни потврдио је, између осталих опата, и опат самостана у Франкавили (*Mandelosu*). Конрад је наравно смењен и дошао је нови из Печуја.²² Бенедиктински самостани су били и места јавне вере. Каптоли су, међутим, имали прворазредну улогу у вези са институцијом места јавне вере, док су бенедиктински конвенти играли другоразредну улогу.²³

¹⁶ *New Catholic Encyclopedia*, vol. 4 Com-Dyn, Detroit — New York — San Diego — San Francisco — Cleveland — New Haven, Conn. — Waterville, Maine — London — Munich, 2002, 9. *Commendation* (J. Gilchrist)

¹⁷ Kubinyi András, *Mátyás király és a monasztikus rendek*, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon, Budapest, 1999, 244–245.

¹⁸ Hervay F. L. O. Cist, *A bencések és apátságaiak története a középkori Magyarországon. Történeti katalógus*, 468.

¹⁹ Hervay F. L. O. Cist, *A bencések és apátságaiak története a középkori Magyarországon. Történeti katalógus*, 470.

²⁰ Kollányi F, *A magán kegyúri jog hazánkban a középkorban*, Budapest, 1906, 213; Hervay F. Levente O. Cist, *A bencések és apátságaiak története a középkori Magyarországon. Történeti katalógus*, 471.

²¹ Balics Lajos, *A Római katolikus egyház története Magyarországon, II. kötet. Kálmán királytól az Árpád ház kihaltáig 1195–1301, II. rész*, Budapest, 1890, 158.

²² Hervay F. Levente O. Cist, *A bencések és apátságaiak története a középkori Magyarországon. Történeti katalógus*, 468, 471.

²³ Szovák Kornél, *...Sub testimonio litterali eiusdem conventus... Bencés hiteleshelyek a középkori Magyarországon*, у: *Paradisum plantavit*, 81–89. Са прегледом настанка места јавне вере и бенедиктинским самостанима као местима јавне вере. Места јавне вере (латински *loca credibilia*, мађарски *hiteles helyek*) се развијају у Угарској почетком XIII века и чине једну посебност средњовековне Угарске. Издавала су документа, бавила се различитим правним и административним пословима. Обављали су скоро све вансудске правне послове, попут увођења у posed, одређивања границе имања, истрага по тужбама, сачињавање и извршење тестамената, одређивање старости неког лица, итд. Стони и првостолни каптоли,

Док је утицај Византије и даље био велики, византијска црква није знала да уграби прилику и да Мађаре стави под црквени утицај византијског свештенства. По Лајошу Чоки неколико манастира су добровољно предали бенедиктинцима да даље шире веру и мисионаре.²⁴

Catalogus abbatium Ordinis S. Benedicti in Seremo mediaevalis

У самом седишту Сремске бискупије, Баноштиру, налазио се бенедиктински самостан посве занимљиве историје. Наиме, Баноштор је основан као бенедиктинска опатија највероватније у периоду после 1141. године.²⁵ Био је опатија Светог Првомученика Стефана (у изборима се поред помињаних облика наводи и као Kw, Kew, Kaet, Caët, итд).²⁶ Вероватно га је 1150. Белош (угарски бан) основао за 30 редовника, али и за госте и сиромашне. Бан га је обдарио поседима, дао 400 марака сребра, крстове и путире.²⁷ Временом је престао са радом, па је краљ Бела III, уз сагласност калочког надбискупа Андрије дао самостан каноникима Светог Аврама из долине Хедрона после Саладиновог пустошења града, ако добију дозволу од Свете Столице. Они је нису ни тражили и самостан је временом доспео у врло тешко стање, па су папе Целестин III и потом Иноћентије III 1198. Шаулу, калочком надбискупу, писали да тамо треба да се обнови самостан за бенедиктинце или канонике. Тада је папа дозволио да се августинци позову, али под условом да Рим надзире њихов рад. Ово је био једини европски самостан редовника из Хедрона. Међутим, у два папска писма надбискупу Шаулу приметно је да ни ови монаси нису живели нарочито узорно и да самостан није био у неком добром стању. Од 1229. Сремска бискупија се ствара, и Баноштор постаје њено седиште.²⁸ Редовници из Баноштора (из-

као и најзначајнији зборни су били у исто време и места јавне вере. Они су имали и улогу неке врсте архив, а укинута су тек 1874, када је уведена институција јавног бележника. Из обимне литературе на ову тему издвајамо Érdújhelyi Menyhért, *A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon*, Budapest, 1899, 75–99; 160–187; уп. и Makay Dezső, *Hiteles helyek у: Magyar jogi lexikon hat kötetben*, IV. kötet, Halászgöyü-Kitonich, szerkesztette Márkus Dezső, Budapest, 1903, 152–156. Hermann Egged, *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig*, München, 1973, 58. На српском језику најбољи сажети и концизни, а опет одличан и више него користан преглед њихове делатности до данас дао је професор Петар Рокаи, уп. *Историја Мађара*, 33–34. Овај потоњи преглед је вероватно и најбољи до сад на нашем језику и користан је за све изучаваоце угарског средњег века који не владају мађарским језиком.

²⁴ Csóka J. L, нав. дело, 253.

²⁵ Szóvák K, *Monachorum pater ac dux*, 39; Kristó Gy, *Tatárjárás előtti bencés monostorainkról*, 405 сматра да је основан између 1142. и 1163.

²⁶ Damiani Fuxhoffer, Marius Czinár, *Monasterologiae Regni Hungariae*, tomus I, Pestini, 1858, 242–243. Сви ови облици потичу од мађарске речи за камен — *kő*.

²⁷ И папа Иноћентије III у писму калочком надбискупу 1198. Белоша спомиње као веома издашног ктитора и великог човека, а самостан описује као врло богат, Tadija Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, II, Zagreb, 1875, 303, о самом Белошу уп. Јованка Калић, *Жујан Белош*, Зборник радова Византолошког института XXXVI, 1997, 63–81, за самостан посебно в. исто, 78–79; Белош је био син великог жупана Рашке Уроша II, о коме уп. Јованка Калић, *Рашки велики жујан Урош II*, Зборник радова Византолошког института XII, 1970, 21–39. О папском писму калочком надбискупу Шаулу у вези са Баноштором, као и о неким изворима (махом повељама) Белошу в. и Eduardus Hampel, *Ugrius de genere Chak Archiepiscopus Colocensis et Erectio Episcopatus Simriensis*, докторска дисертација у рукопису са Katholisch-Theologische Fakultät der Universität Wien, Wien, 1917, 180–194. Хампел је дао и занимљив преглед топонимије Баноштора.

²⁸ Писма папе надбискупу је објављено код György Fejér, *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus Ac Civilis. Tom. II*, Budaе, 1829, 336–338; Sörös Pongrácz, *A Pannonhalmi Szent-Benedek-rend története. Tizenketedik kötet. B) Az elenyészett benczés apátságok*, Budapest, 1912, 499. Фуксхофер и Цинар наводе Баноштор и као августински самостан, називајући га њиховом препозитуром — Ordo sanonicorum Regularium Superpelliciatorum-Praepositura Sancti Stephani Protomartyri de Caët, в. Damiani Fuxhoffer, Marius Czinár, *Monasterologiae Regni Hungariae*, tomus II, Pestini, 1860, 197–198. За историју самостана в. и Antun Dević, *Župe Čerević i Beočin*, Jarmina, 2008, 146–148. У том писму су и цитирани помени бана Белоша као кти-

гледа ови каноници Светог Аврама) су ковали лажан новац почетком XIII века и морали су да побегну од својих опата и из опатије да не би били кажњени за свој поступак.²⁹

Сремска Митровица стоји код неких аутора на списку бенедиктинских конвената у средњовековном Срему, али се признаје да нема доказа оприсуству бенедиктинаца.³⁰ Ради се изгледа о чувеном податку о некадашњем грчком (византијском) самостану који је опустео и прешао у руке бенедиктинаца. Наиме, писмо папе Климента VI 1344. је и последњи извор за историју овог манастира у Митровици. Најпре се наводи како овај манастир лежи на граници Краљевине Угарске према *шизмајичким Рашианима*. Папа овде даље вели да су у овом манастиру одвајкада одвојено живели Грци, Словени и Угри. Грци се нису покоравали ниједноме прелату Угарске, већ директно патријарху. Пише, такође, да је десет година пре издавања овог писма, преминуо последњи игуман и да васељенски патријарх није поставио наследника. Стога, папа одређује њитранског бискупа Вита да буде администратор овог манастира, тражи од њега да га реформише у духу католицизма и у њега доведе монахе бенедиктинце. Том новом конвенту који би установио њитрански бискуп припала би сва добра, како покретна тако и непокретна, која су припадала овом манастиру у прошлости.³¹ Даља судбина митровачког самостана је непозната.

Думбово, односно Раковац спада у најпознатије бенедиктинске самостане. Али, историја овог сремског римокатоличког самостана је знатно дужа и почиње још у византијско доба. Наиме, потоња бенедиктинска опатија била је испрва православна црква. Ради се о романској тробродној базилици са три полукружне апсиде 33x14 метара. Грађена је у целисти од римских опека. Црква је вероватно имала два звоника, северни и јужни. У близини самостана пронађено је закопано благо византијских златара из XII века. Пронађен је још један храм, можда настао у доба Методија и одатле можда потичу тракасти украси. Овај храм је обновљен крајем X века што показују византијски камени украси. Овај манастир би могао бити један од центара одакле је ширено хришћанство на тлу младе угарске државе. Могуће је да су манастир подигли Словени на шта указује и чињеница да је црква подигнута на брегу, а сам манастирски комплекс испод.

Грађевински материјал из ове цркве (локалитет Црквине) пренет је од стране бенедиктинских монаха и искоришћен за изградњу нове романске цркве-данашњи локалитет Градина. Манастир је опустео у време татарске најезде и остаци су кориштени за бенедиктински самостан. Думбово је тробродна базилика која потиче

тора *monasterium bani de Kew*, који се спомиње још и као *Cuet*. И Josip Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti*, Osijek, 1910, 291 сматра да су у Баноштору били и регуларни каноници.

²⁹ Csöka J. L., нав. дело, 543. Stanko Andrić, *Regularni kanonici u srednjovjekovnom Srijemu*, Potonuli svijet. Rasprave o slavanskom i srijemskom srednjovjekovlju, Slavonski Brod, 2001, 13–35 сматра да нису били у питању августинци (који су самостан имали у Батмоноштору код Баје), већ пустињаци Светог Гроба и да су се они можда после населили у Веспрему. Изгледа, међутим, да су пустињаци, односно каноници Светог Гроба имали самостан у Угарској, и то међу четири или пет, колико је било на подручју целе средњовековне Угарске, овај у Маркији, односно Срему је био најстарији. Настао је, могућно, током XII века, али недуго затим и престао са радом, в. Koszta L., *Dél-Magyarország egyházi topográfija a középkorban*, 61.

³⁰ Sörös P., нав. дело, 512.

³¹ Документ је објављен код Augustino Theiner, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia, Tomus primus, Romae*, 1859, 667–668; уп. опсежне коментаре о овоме код Moravcsik Gyula, *Görögnyelvű monostorok Szent István korában*, Emlékkönyv Szent-István király halálának kilencszázadik évfordulóján, Budapest, 1938, 420; Сима Ђирковић, *Civitas Sancti Demetrii*, Сремска Митровица, Сремска Митровица, 1969, 61; Gy. Györffy Gy. Györffy Gy., *Regled dobara grčkog manastira u Svetom Dimitriju na Savi (Sremnska Mitrovica) iz XII veka*, Споменница Историјског архива Срем, 1, Сремска Митровица, 2002, 62–63.

вероватно почетка XII века за време добрих односа Византије и Угарске. Византијске иконе које су се налазиле на архитраву су сачуване и налазе се данас у Музеју Војводине у Новом Саду. Думбово, односно Раковац је посвећен Светом Георгију. Иконе које су нађене су Христос на трону, Богородица Одигитрија, још једна икона Богородице, Свети Никола и Свети Василије и Свети Георгије, као и иконе које репрезентују Светог Пантелејмона и Светог Прокопија.³²

Ове византијске иконе су врло занимљиве и због својих натписа. Једна Богородичина икона карактеристична је због дијалога Мајке Божије и Њеног Сина Исуса Христа. На овој иконици, написан је разговор који је у суштини молба Богородице Сину да спаси људе. Вероватно је инспирисан химном Светог Романа Мелода, која се и данас поје у црквама на Велики Петак. На икони Светог Георгија пак, налазимо на молитву њему као заштитнику земљорадника. Треба напоменути да је то врло ретка представа у православној иконографији.³³

Сам храм је са три апсиде и криптом испод главног светилишта и налази се испод средње апсиде. Светилиште у крипти ломбардијског типа, сачуван латински надгробни споменик из XII века. У средини крипте је постављен олтар, а на више зидова у крипти постоје различити романски натписи. Торањ се налазио на североистоку. Апсиде на зиду са пиластрима су отвореног облика. Стуб на зиду је остао само један унутрашњи, док на апсидама искачу лизене. Остали и фризови су били са палметама, украшене грожђем и лишћем. Могуће је делимично реконструисати и преграду светилишта. изнад светилишта је можда касније изграђен лук, а око 1200, највероватније, је реконструисан јужни торањ. Изнад остатака романске цркве саграђена је готичка базилика и то једнобродна која покрива остатке старије цркве. Управо је то највероватније црква бенедиктинског самостана у Думбову. Сличан фриз постоји у манастиру Раковцу, као што је пронађен на једном стубу у Думбову. Елементи пластике показују синкретизам стилова-византијског и касноримског са упливима паганских елемената. Поједини пиластри имају врло специфичне украсе, као што су грчки (византијски дакако) крстови, као и скулптура раширеног орла испод чијих крила се налазила вероватно Исусова глава. Овакав утицај византијске пластике и скулптуре сведочи и проналазак остатака ливачко-златарске радионице у Думбову са остацима иконица и моделима. Један *spolium* са овог старог византијског манастира, са биљним мотивима, уграђен је данас и у спољни зид олтара манастира Раковца.³⁴

Думбово је постојало отприлике у периоду од 1237–1470. године. Изгледа да је имао световне осниваче из породице Гуткелед. Први помен му је везан за даровну повељу краља Беле IV Петроварадину, где је Думбово један од поклоњених поседа. Опат Павле је био *definitor*³⁵ на седници каптола у Мођороду 1366, и три године

³² Nagy Sándor, *Dombo srednjovekovna opatija i tvrđava*, Novi Sad, 1985, 8, 18–22; Koszta László, Dombó, у: *Korai magyar történeti lexikon*, főszerkesztő Kristó Gyula, szerkesztők Engel Pál és Makk Ferenc, Budapest, 1994, 170; Nebojša Stanojev, *A Dombói Szent György monostor bizánci ikonjai*, у: *Paradisum plantavit*, 122–123, 139–141.

³³ Фрањо Баришић, *Грчки највишици на иконама осциаве у Раковцу*, Зборник Филозофског факултета Х–1, 1968, 211–216; Nagy Sándor, *Dombó*, Újvidék, 1974, 12–14.

³⁴ Nagy S, *Dombo srednjovekovna opatija i tvrđava*, 8, 15–17; Tóth Sándor, *A 11–12. századi Magyarország benedek-rendi templomainak maradványai*, *Paradisum plantavit*, 229–230, 241, 363–364; исти, *Dombó*, *Paradisum plantavit*, 359–368, 415–418, Nebojša Stanojev, *A dombói (Rakovac) Szent György-monostor szentélykeresztői*, *Középkori Dél-Alföld és Szer*, 383–413. Са детаљним сликама и анализама појединих остатака средњовековног Думбова, са посебним акцентом на манастир Светог Ђорђа из византијског времена.

³⁵ *Definitor* је црквени достојанственик који је изабран од неке црквене установе да буде представник у некој вишој црквеној институцији. У овом случају Павле је учествовао на провинцијалном каптолу и имао право гласа на изборним каптолима. За ову установу уп. *New Catholic Encyclopedia*, vol. 4, 612. *definitor, religious* (W. B. Ryan).

потом постао је опат у Печују. Што се састанка тиче требало је платити 200 дука-та за обнову цркве у Острогону. Из Срема је још био присутан и опат Светог Гргура Ђорђе. Да је опатија била доста богата сведочи и то да је опат Гргур на име папске десетине 1335–1337, отприлике, плаћао око 150 марака годишње. Не знамо чији је самостан био посед, али када је Улрик изабран на чело конвента и када је калочком надбискупу показана одлука о избору он је обај избор потврдио и нагласио да Улрику *поклања* опатију. Зна се да се 1390. Урбан V поверава ердељском бискупу и тражи да бачки каптол и надбискуп предају неке јавне исправе и привилегије опату Павлу и самостану у Думбову. Сремски бискуп је узео под своју јурисдикцију самостан 1467–1473, ојачавши и тврђаву. Тада је око опатије ископан ров, широк преко 15 метара. Турски походи су имали реперкусије на Думбово, као и тежње бискупије да јој буду припојени и самостани. Тражили су стога бенедиктинци из Думбова папску заштиту 1467, али вероватно 1473. Сремска бискупија припаја себи ову опатију. Формално је ово стање санкционисано 1490. године. У близини се налазила и црква Свих Светих која већ 1334. на списку за убирање десетине. Наведени опат Гргур плаћао око 100 марака десетину у просеку од 1332–1335, дакле у периоду који смо навели да је самостан и био на списку. Током XV века у подножју куле самостанског утврђења нађен је сребрни печат Јанка Хуњадија. Думбово је пало после Петроварадина под Турке, а остаци опатије постоје још и 1702. године. Постоји нешто података о томе ко су били опати овог конвента у Срему: помиње се прво Никола, око 1315, после опат у Клужу, па чак и у Панонхалми од 1319. године. Гргур је био следећи, и три године се налазио на тој дужности 1332–5; иза њега је дошао Улрик од 1348; а потом и Павле 1366–1369, после у Печују је постао опат. Затим је у Думбову функцију опата заузимао Јован 1406. године, а онда извесни Гргур син Мартина 1411. године. Постоје помени још двојице опата, то су неки Ђорђе син Петра 1416. и нешто више од три деценије доцније Андрија 1449. године. У Сексарду је био скуп опата бенедиктинских самостана 1449, када је био присутан и тај опат Андрија из Думбова, али нам даља историја самостана није позната.³⁶

Думбово је било међу самостанима који су требали у октобру 1446, ради обнове калочке цркве, да уплате десетину. Како ни Думбово ни други самостани то нису учинили дошло је до новог састанка 19. новембра у Сексарду. Тек је на интервенцију папе Николе V ствар изглађена.³⁷

Опатија Светог Гргура, односно самостан у данашњим Гргуревцима први помен има, према неким мишљењима пре 1192, или према другим ауторима 1206. го-

³⁶ Nagy S, *Dombo srednjovekovna opatija i tvrđava*, 16–17; Ivan Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*. Sv. III. *Benediktinci u Panonskoj Hrvatskoj i Istri*, Split, 1985, 35; Hervay F. Levente O. Cist, *A bencések és apátságai története a középkori Magyarországon. Történeti katalógus, Paradisum plantavit*, 487; Romhányi Beatrix, *Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon*, Budapest, 2000, 21; Kristó Gy, *Tatárjárás előtti bencés monostorainkról*, 409; Kiss Gergely, *Abbatia regalia-hierarchia ecclesiastica. A királyi alapítású bencés apátságok egyházi helyzete a 11–13. században*, Budapest, 2006, 105–106 ун. напомену 285 за сам документ састанка у Сексарду и попис присутних опата бенедиктинских самостана. О састанку у Сексарду в. Kubinyi András, *Dél-Magyarországi bencés apátok 1449. Évi Szekszardi gyűlése*, Ђорпарок, *egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon*, Budapest, 1999, 233–237. Да је Думбово настало као бенедиктинска опатија 1237. Сматра и Kristó Gy, *Tatárjárás előtti bencés monostorainkról*, 405. Ерик Фигеди не помиње овај самостан међу онима које је основао род Гуткелед, в. Fügedi Erik, *Sepelieunt corpus eius in proprio monasterio. A nemzetségi monostor*, Századok, 125. évfolyam, 1–2. szám, 1991, 53. Овај род је на тлу Срема једино имао посед *Karun* можда Карловце, Думбово као њихов посед не помиње ни Wertner M, *A magyar nemzetségek a XIV. század közepeig*, I. kötet, Temesvár, 1891, 273. Постоји и помен неименованог опата у Думбову, коме папа Јован XXIII фебруара 1415, као и сремском препозиту, шаље писмо о томе да је дозволио да Антуну, чанадском свештенику, дозволи да добије упражњено место ректора Богородичине цркве у *Apathy*. ZsO V, 132.

³⁷ Török József, *Keresztény századok. A tizenötödik század magyar egyháztörténete*, Budapest, 2006, 124.

дине, око неког разграничења, а о самостану је реч тек 1247. године. Наиме, тада се тражи сигурније место за бискупију и каптол од Баноштора. Опат Јован се спомиње 1357. године. Опатија у Гргуревцима се судила са Манђелосом око неке земље у месту Свети Ђорђе. Из овог спора 1375. сачувана је само одгода рочишта. У овом спису као опат самостана Светог Гргура помиње се Марко.³⁸ Опат после 1420. је извесни Имре из Цикадора, изгледа ранији цистерцит. Наредне године 1421. Имре опат због Турака са редовницима бежи назад у Цикадор, касније се враћају у Гргуревце. Опат Ђорђе из Светог Гргура присуствовао је и састанку у Сексарду 1449. године. Затим, наредни податак о историји овог сремског бенедиктинског самостана наводи да је 1455. Свети Гргур самостан у коме је само један једини редовник, који има око 40 форинти годишњи приход. Сремски бискуп је желео да постане поседник самостана што му је и пошло за руком око 1490. године. Јован Витез, који је 20. фебруара 1420. постао сремски бискуп доноси одлуку по којој је Свети Гргур који је до сад припадао Калочкој надбискупији постаје и званично део Сремске бискупије. Турци су 1420. Срем напали, а четворицу Турака опат Светог Гргура, помињани бивши цистерцит Емерих, је лично убио, двојицу на поседу самостана, двојицу док су бежали.³⁹

Током времена бискупије су желеле да инкорпорирају самостане и да их ставе под своју јурисдикцију. Тога је било и у сремској бискупији. Сремска бискупија је 1455. Гргуревце хтела да стави под своју управу, али је у томе успела, као што смо нагласили, тек 1490, а то се исте године десило и са Думбовом, *tensae episcopali monasterium... canonice est annexum*.⁴⁰ Други случај је везан за намере калочког надбискупа Рафаела Херцега Секчеија, као и бискупа Јакоба сремског, да приходе Гргуреваца преузму. Сремском бискупу би припали приходи у случају да се испразни место опата, док би у случају да више не буде бенедиктинских редовника, односно ако се испразни сам самостан, сопственик прихода постао калочко-бачки надбискуп. Поред тога, опатија се налазила на простору где већ нема римокатолика, већ само редовници, који због продора Турака и тешких околности, не живе много узоран живот. Папа стога исте 1455. шаље чанадског бискупа да испита ситуацију на терену.⁴¹

Самостан Светог Гргура у Срему имао је извесне проблеме са Илочкима. Наиме, један незаконити син Илочких је преузео 1450. Свети Гргур, али и опатију у Секу. Педесетих година истога столећа један брат, или изгледа полубрат, војводе и босанског краља Николе Илочког, Мирко (Имре) постао је и опат Петроварадина, али је био ухапшен због неверства, о чему је известило једно млетачко посланство. Око 1449. Петроварадин, односно тамошњи цистерцитски самостан добија један блиски човек Илочких, Вартоломеју Бузлаију.⁴² Фрагментарну историју самостана су прекинули Турци Османлије.

³⁸ Emerici Nagy, Johannis bapt. Nagy et Desiderii Veghely, *Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo*, vol. III, Pestini 1874, 604.

³⁹ Csánki Dezső, *A Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak-korában*, Budapest, 1894, 253; Csóka J. L., нав. дело, 653; Sörös P, нав. дело, 514–515; Kubinyi András, *Dél-Magyarországi bencés apátok 1449. Évi Szekszardi gyűlése*, 233; Kristó Gy, *Tatárjárás előtti bencés monostorainkról*, 405–406; Romhányi B, нав. дело, 62; Stanko Andrić, *Samostan Svetoga Križa u Frankavilli (Mandelosu)*, Историјски часопис, књ. LII, 2005, 51–58.

⁴⁰ Csóka J. L., нав. дело, 658.

⁴¹ Erdújhelyi Menyhért, *A kalocsai érsekség a renaissance-korban*, Zenta 1899, 33–36, само папско писмо донето је у напомени 2 на 34, ради се о документу из Ватиканског архива који је Ердужељи донео у целини а у основном тексту превео и прокоментарисао.

⁴² Kubinyi András, *Mátyás király és a monasztikus rendek*, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon, Budapest, 1999, 242–243.

Постоји и помен да је Франкавила, данашње село Манђелос, био бенедиктински самостан у средњеовековном Срему.⁴³ Највероватније пре 1323, а према Ђули Криштоу и Станку Андрићу још од 1230–1231. Франкавила је бенедиктински самостан. Угарске великашке породице Монослои, односно Мословачки а после њих и Моровићки, односно Мароти су били поседници самостана. Управо је једна даровница краља Андрије II Макарију Мојславу документ у коме се помиње самостан Светог Крста који је поседе добио тако што су се чланови породице Мојслав одрекли неких својихседа по Срему. Налазио се изгледа на поседе Габове жене, јер се у даровници помиње да је једна трећинаседа Зунд у Бачкој припала Габовој жени и цркви Часног Крста, што би могло да упуту на Франкавилу, иако се она не помиње стриктно. Опат Франкавиле помиње се у даровници коју је 1297. Тома Петров и његов син Павле Банча издао рођаку Ивану. У дотичној даровници, изадној од стране бачког каптола, један од суседа земље Сот која се дарује, јесте и опат самостана Светог Крста из Франкавиле. Деоседа Сот, који је припао неком Николи био је поклоњен самостану Светог Духа. Не помиње се ком и где, да ли у Срему или другде.⁴⁴

Најважнији документ из историје Франкавиле јесте онај од 4. фебруара 1323. године. То је повеља коју је издао угарски краљ Карло Роберт Анжујски Михајлу Моровићком и која потоњем даје право патроната над самостаном Часног Крста у Франкавили. Наиме, Егидије Гргуров Воћински, праунук оног Макарија из помануте породице Монослои, умро је без наследника. Потом је Михајло Стефанов Моровићки (Мароти) дошао краљу и замолио га да патронско право сада препусти њему и његовој браћи Стефану и Клименту. Краљ Карло Роберт је пажљиво размотрио овај захтев и уверио се у верност свога племића Михајла, и потом патронско право над реченим бенедиктинским конвентом доделио Моровићком и његовим наследницима.⁴⁵

Ово столеће нам пружа и занимљиве податке о томе којој дијецези је припадао Манђелос, а и сам самостан. Како се ово место налазило на самој граници јурисдикција Калочке надбискупије и Печујске бискупије, тако су се у њему преплетали утицаји ових дијецеза. Пописи рачуна ванредне папске десетине 1332–1337. Франкавилу помињу на више места. За опата самостана Светог Крста се наводи да није ништа платио, а ова опатија је у склопу сремског архиђаконата Калочке надбискупије. Жупа, пак, у Франкавили је платила одређену суму за ову ванредну десетину. Њен жупник Павле сразмерно доста новца за десетину. Овај жупник се седам пута спомиње у попису и то увек у склопи архиђаконата Маркије, који је спадао у Калочко-бачку надбискупију. Нешто доцније други жупник, анонимни, даје пола марке за десетину. Из тог податка сазнаје се и то да је манђелоска жупа била посвећена Светом Јовану Крститељу.⁴⁶

У Граб, односно Грабово је као опат незаконито дошао извесни Конрад, због чега је спроведена истрага и одржан је у Мођоруду децембр 1366. провинцијски каптол угарских бенедиктинаца. Међу присутнима је био и опат Јован из Фран-

⁴³ Sörös P, нав. дело, 490.

⁴⁴ Оригинал ове повеље је из 19. августа 1322. Похрањен је у Мађарском државном архиву под сигнатуром DL 30491, преписе налазимо код Смичикласа, у *Codex Diplomaticus* VII, 290; X, 22. Од литературе уп. Wertner Mór, *A magyar nemzetségek a XIV. század közepeig*, II. kötet, Temesvár, 1892, 191–193; I. Ostojić, нав. дело, 33; Kristó Gy, *Tatárjárás előtti bencés monostorainkról*, 406.

⁴⁵ Повељу је објавио Смичиклас у *Codex Diplomaticus* IX, 108–110. Оригинал ове даровнице је у Хрватском државном архиву у Загребу. Уп. J. Bösendorfer, нав. дело, 289; I. Ostojić, нав. дело, 33.

⁴⁶ I. Ostojić, нав. дело, 33; S. Andrić, *Samostan Svetoga Križa u Frankavilli (Manđelosu)*, 66–67.

кавиле који је са осталом сабраћом под заклетвом потврдио да је све речено о лажном опату Конраду тачно.⁴⁷

У једном спору између двојице угарских властелина, извесног Андрије из Бачинаца и Ладислава од Гибарца око територије, 20 људи се заклекло да су њихова подручја суседи крајева који припадају Андрији из Бачинаца. Међу њима је и извесни Марко, опат Манђелоса. Ова парница се одужила, а спор је вођен и пред каптолом Светог Иринеја. Коначно, пресуду је донео палатин Никола Горјански 16. јула 1380. године. Један од приложених докумената је и из 1297, где је писало да су поседи опатије у Франкавили непосредни суседи Бачинаца.⁴⁸

У периоду 1370–1379. помиње се, што смо видели, опат, а самостан је готово извесно припадао бенедиктинском реду. Према Беатрикс Ромхањи можда је накратко замро монашки живот око 1404, због Турака и њихових продора наравно. Коначно је опустео из истих разлога највероватније 1521. године. Био је неко време и фрањевачки самостан.⁴⁹ Што се поседа тиче овај самостан је имао око шестине поседа Сонте 1230–1231, као и посед Зојл вероватно у Шомођу, можда и само трећину овог поседа. Четвртина поседа Шолт у Срему код Инђије је исте године припадала самостану као и непознати посед Локија у Срему, као и Сот код Вуковара.⁵⁰ Ова је опатија имала изузетно важан значај за привреду тог дела средњовековног Срема све до османске окупације.⁵¹

Неколико извора помиње и самостан Светога Духа код Нуштра (Верзете-моноштор) у околини Вуковара. Углавном су спомени узгредни, једном, 1263, самостан се помиње међу граничницима у једном уговору бачког каптола. Самостан се помиње и 1377. године, а његов патрон је био Никола Берзети на чијем се поседу и налазио. Краљ Жигмунд Луксембуршки 1422. Горјанским поклања и половину поседа Нуштар на коме је и основан камени самостан бенедиктинаца. Имао је посед Назра, али се његови оснивачи не знају, иако постоје претпоставке да је оснивање било 1150. године. Патронатско право су имали прво Берзете, а затим 1419. Горјански који су три године потом подигли и нови самостан, поменуто камену црквену грађевину. После Горјанских поседници су били Дабшаи из Бачке.⁵²

Грабово је био опатија истога реда, посвећено Светој Маргити, мученици и девици. Убиковање овог места је изазвало доста полемике у историографији. Могуће је да је у питању или Грабово у Срему, између Петроварадина и Черевиха, или Грабовци у близини Вуковара, али свакако на подручју Срема или његовој граници са Славонијом. Први пут се помиње у повељи надбискупа Утрина из 1234, а синови Тиболда Бодора се помињу као господари, чији су поседи 1231. у Шомођу. Поседи вероватно северозападно од Пожеге. Потом 1234. Угрин, калочки надбискуп, тражи од опата Грабова Хозуге да неки посед преда комесу Иванки. Од 1283. Грабово је краљевски посед, јер је те године опат Павле послао захтев краљу Ладиславу IV. Након татарског пустошења самостан је требало да се обнови, али је велики део поседа био у рукама световних великаша. Опат Хенрих је, стога, са краљем Андријом III, чији је капелан био, 1296. вратио поседе. Три године раније исти краљ је

⁴⁷ S. Andrić, *Samostan Svetoga Križa u Frankavilli (Mandelosu)*, 69–70.

⁴⁸ Документ је у Мађарском државном архиву под сигнатуром DF 265580.

⁴⁹ I. Ostojić, нав. дело, 34; Romhányi B, нав. дело, 46.

⁵⁰ S. Andrić, *Samostan Svetoga Križa u Frankavilli (Mandelosu)*, 77.

⁵¹ I. Ostojić, нав. дело, 34.

⁵² *Codex Diplomaticus*, V 283–284, 450; IX, 370; XII, 487–488; од литературе о самностану в. J. Bösendorfer, нав. дело, 289; I. Ostojić, нав. дело, 40–41.

опату Хенриху поклонио нове поседе. Од 1337–1342. Стефан, који није био свештеник, али је обукао рухо редовника, био је опат. Иако су намере постојале и папа Бенедикт XII је тражио од јегарског бискупа да склони лажног опата, он је све до вишеградског каптола 1342, када је доведен Зигфрид из Светог Бенедикта над Хроном (Гарамсентбенедека), био на челу конвента. Из Чешке је потом дошао Конрад, без икакве препоруке, уз помоћ Николе, чанадског препозита, и против њега је вођена истрага. Имао је и аферу са једном женом, коју је прво послао ка мужу, а потом се вратио заједно са њеним сином и живели су у манастиру. Тома, син Николе је тад дошао из Сексарда да буде опат све до 1390, када долази Стефан, а пре 1401. Ллаврентије, потом 1422–1433. Јован Албени, бискуп Загреба. Опатија Бела је била приор Грабова, а касније су Грабово и Бела уједињени 1390, коначно 1478. године. Бела и Бабоча су затим канонски уједињени и са њима Грабово припало конгрегацији Свете Јустине. После нема више помена, али постоји 20-их година XVI века и најкасније опустошен 1526, око Мохачке битке. Опат самостана у Бели, Бабочи и Грабову је 1478. Еустахије Пакши и после тога више нема помена Грабова. Требало би на послетку поменути да је овај самостан био и место јавне вере.⁵³

Историја бенедиктинских самостана у средњовековном Срему ја замршена, фрагментарна, често врло компликована, али посве занимљива. Ове су опатије делиле судбину подручја на коме су се налазиле. Крај им је учинило османско надирање, којему је Срем био изложен доста пре неких других делова Угарске. Поједине бенедиктинске опатије, попут Думбова, Митровице или Франкавиле имале су судбину нераскидиво везану за прошлост целог средњовековног Срема, простора у коме су се прожимали утицаји разних цивилизација, вера, цркава, народа, али и различитих црквених редова и дијцезеа унутар саме Римокатоличке цркве.

Summary: The paper discusses history of the Benedictine order in medieval Srem. This Roman Catholic order is the oldest among numerous monastic orders that exist up to today in the Western Christianity. The region of Srem situated between Sava and Danube rivers, has always been, throughout history crossroads of different medieval cultures, civilizations as well as church organizations. The Benedictine monasteries have shared the same destiny. Some of them like Dumbovo, were built near old Byzantine Churches. Benedictines in Mitrovica have inherited most probably Greeks who had lived in the monastery of Saint Demetrius. Benedictines were the most developed Roman Catholic monastic order in medieval Srem, but their work was interrupted by Ottoman invasion that has put an end to the history of these monks in medieval Srem.

⁵³ Érdújhelyi M, *A kalocsai érsekség a renaissance-korban*, 199–203; Sörös P, нав. дело, 490; Romhányi B, нав. дело, 26.